

Učitel matematiky

Martina Bečvářová

Augustin Pánek (1843-1908)

Učitel matematiky, Vol. 10 (2002), No. 1, 60–64

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/150482>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2002

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

AUGUSTIN PÁNEK (1843–1908)

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

Augustin Pánek se narodil dne 3. prosince 1843 v Praze. V roce 1860 ukončil nižší a o tři roky později i vyšší reálku v Písku. V letech 1863–1867 studoval strojnictví na pražské polytechnice. V roce 1867 stal učitelem soukromého reálného gymnázia F. Čupra, současně byl na pražské polytechnice jmenován asistentem matematiky u profesora Františka Josefa Studničky (1836–1903). V roce 1869 se stal navíc učitelem matematiky na první veřejné sladovnické škole v Praze. O rok později složil zkoušku učitelské způsobilosti pro výuku matematiky a fyziky na vyšších reálkách s českou vyučovací řečí. Do roku 1872 však působil jako asistent na polytechnice, jako učitel sladovnické školy a v letech 1870–1872 navíc jako učitel matematiky na soukromém vyšším reálném gymnáziu Dr. Ignáce Maadeho.

V letech 1872–1895 byl profesorem na vyšší střední škole městské v Praze na Malé Straně, od roku 1895 do roku 1904 učil na c. k. státní vyšší reálce v Praze III. Na středních školách vyučoval matematiku a deskriptivní geometrii, kreslení a rýsování, krasopis; týdně míval 16 až 20 hodin.

V roce 1872 se habilitoval na pražské polytechnice pro obor určitých integrálů. Jako soukromý docent pravidelně vypisoval přednášky o určitých integrálech a o počtu pravděpodobnosti, suploval přednášky profesorů Eduarda Weyra (1852–1903) a Gabriela Blažka (1842–1910) po dobu jejich dovolené či nemoci.

Dne 31. července 1896 byl Pánek jmenován mimořádným profesorem matematiky c. k. české vysoké školy technické v Praze a o rok později mu byly svěřeny nově zavedené přednášky o základech vyšší matematiky pro studenty chemie.

Dne 20. července 1904 byl na technice jmenován řádným profesorem matematiky s platností od 1. 10. 1904. Vyučoval *základy*

Redakce se rozhodla příležitostně uveřejňovat portréty středoškolských i vysokoškolských učitelů matematiky, jejichž jména by neměla být zapomenuta. Vítejme příspěvky tohoto druhu. Pozn. red.

vyšší matematiky a vypisoval přednášky z počtu pravděpodobnosti. V roce 1905/6 byl „děkanem obecného oddělení“ a v roce 1908/9 „děkanem odboru kulturního inženýrství“.

Zemřel náhle dne 10. prosince 1908.

Pánkův rodinný život asi nebyl příliš šťastný. V manželství s Marií Wolfovou se narodilo pět dětí. Roku 1887 onemocněl, žena ho opustila a vrátila se i s dětmi k rodičům. Pánek se přestěhoval ke svému bratranci Karlu Pánkovi, středoškolskému profesoru matematiky a fyziky na akademickém gymnáziu v Praze. O jejich domácnost v Liliové ulici pečovala Karlova sestra Anna. Augustin Pánek pak až do smrti šťastně žil se svou sestřenicí Annou Pánkovou, se kterou měl dvě nemanželské děti. Dne 2. dubna 1908 o svém osobním životě napsal:

Podepsaný potvrzuje tímto listem, že moje žena Marie Pánková rozená Wolfová r. 1887 v neutěšené době pro mne, odešla proti mé vůli ke svým rodičům. Od těch dob jsem bydlel se svým bratrancem Karlem Pánkem, prof. akad. gymnasia a sestřenicí Annou Pánkovou.

Kdyby nebylo sestřenice Anny Pánkové, byl bych dávno mrtev, jsa stále štván svou ženou ve vypůjčování peněz, tak že jsem byl kolikrát v situaci sobě zoufati.

Když žena Marie Pánková odešla ku svým rodičům, byl jsem v několika nemocích pečlivě ošetřován Annou Pánkovou.

Jejích dítek Mařenky a Augustina jsem otcem.

*Augustin Pánek
c. k. professor¹⁶*

Marie Pánková, která svého manžela opustila roku 1887, získala pohřebné ve výši 1600 K a vdovskou penzi ve výši 2400 K. Anna Pánková, která se starala o nemocného Augustina Pánka a jejich dvě děti a která vypravila pohřeb, zůstala zcela bez prostředků, neboť rakouské zákony nedovolovaly rozvod církevního sňatku ani zaopatření nemanželských dětí státních úředníků. Teprve v roce 1922 Anna Pánková požádala v nelehké situaci profesorský sbor české vysoké školy technické v Praze o pomoc pro své dvě děti.

¹⁶Viz osobní složka Augustina Pánka, archív ČVUT.

V odborných pracích se Pánek věnoval především pseudoeliptickým integrálům a integrálům iracionálních výrazů, které se daly vhodnou substitucí vypočítat pomocí elementárních funkcí. Druhou oblastí, kterou se zabýval, byla teorie pravděpodobnosti; většinu prací publikoval v *Časopise pro pěstování matematiky a fyziky*.

Jako středoškolský profesor matematiky věnoval Pánek velkou pozornost elementární matematice. Jeho práce uveřejňované v *Časopise pro pěstování matematiky a fyziky* a ve výročních zprávách středních škol, na kterých působil, obsahují zpravidla jednoduchá odvození některých vět a vzorců nebo výklad rozsáhlejších partií středoškolské látky.

Pánek publikoval i životopisné črty našich matematiků a obšírné životopisy Františka Josefa Studničky, Emila Weyra a Martina Pokorného. Dlouhá léta působil jako redaktor *Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky*; bezplatně jej vedl od roku 1884 až do roku 1904. Zvláštní péči věnoval úlohám, soutěžním příkladům a článkům z elementární matematiky. Jako středoškolský profesor dobře věděl, o co mají studenti zájem; jeho působení tak přispělo ke zvýšení zájmu o matematiku na českých středních školách. Pro *Časopis* napsal 41 článků.

Neúnavně psal posudky a referáty pro *Světobzor*, působil jako odborný redaktor *Ottova naučného slovníku*; napsal 150 hesel. Jako autor se účastnil práce i na *Paedagogice pro střední školy*.¹⁷

Odborné i pedagogické působení Augustina Pánka bylo poprvé oceněno v roce 1882, kdy byl zvolen dopisujícím členem *Société Mathématique de France*, v roce 1890 byl zvolen dopisujícím členem 2. třídy *České akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění*, v roce 1894 byl zvolen mimořádným členem mathematicko-přírodovědné třídy *Královské České Společnosti Nauk*. Kromě toho byl aktivním členem *Jednoty českých matematiků*; v letech 1870–1874 a 1877–1903 byl jejím místopředsedou, v letech 1871–1872 pokladníkem, v letech 1875–1877 jednatelem a konečně v letech 1903–1909 stálým tajemníkem.

¹⁷Redigoval P. Durdík, Praha, 1890.

Pánkův nekrolog uveřejnil v *Časopise* K. Petr až v roce 1912.

Augustin Pánek byl dobrým a oblíbeným učitelem, byl společenský, laskavý a sdílný (viz [3], str. 161).

Ctěn a milován byl všemi, poněvadž nebyl jen učitelem svědomitým a pečlivým svým žákům a posluchačům, nýbrž opravdovým přítelem a otcem, mužem nejen znamenitým, nýbrž i zlatého srdce, obětavým do krajnosti a příkladně šlechetným. Důvěra, s jakou české studentstvo k tomuto boдрému, upřímnému a povahou ryzímu učiteli svému lnulo, byla bezmezná. Nezapomenutelným zůstane všem jeho bývalým žákům způsob jeho vyučovací metody, kterou dovedl mnohým těžce stravitelné záhady matematické hravě v mysl vštěpovati, nešetře vtipem, čímž stal se zejména na střední škole malostranské jedním z nejoblíbenějších profesorů. Kdykoli profesor Pánek po zahájení školního roku vstoupil poprvé do třídy, byl přivítán jásotem a dojemnou srdečností žactva, které ho milovalo jako otce a bylo mu oddáno dokonale. Dobrodíní, které prokazoval chudému studentstvu, jež dovedl vždy v strádání potěšiti, považoval za svoji povinnost, s kterou jeho bytost cele rostla. Neúnavný a horlivý přítel studentstva ...¹⁸

Pánkův žák O. Quadrát (1886–1963), který se později stal profesorem chemie na pražské technice, o svém učiteli napsal:

Do přednášky, které konal pro nás chemiky od osmi hodin v místnosti číslo II. v prvním patře hlavní budovy, přicházel pečlivě kosmeticky zušlechtěný, kníry a pramének vousisek na bradě se odrážely havraní černí od červených tváří, pro které volíval s oblibou rouge barvy poněkud cihlové. Přednášel velmi pěkně, podstatné části spatra diktoval výbornou češtinou, prokládaje své přednášky veselými poznámkami ve stylu profesora Štolby. ([2], str. 120–121)

Jiný student napsal:

Profesor Pánek byl při svých přednáškách velmi humorný. Jeho asistent nakreslil na př. na tabuli kříž. Dříve než profesor Pánek zahájil příslušný výklad, řekl: „Toto je kříž. Co to je kříž, to všichni

¹⁸Za profesorem Augustinem Pánkem, *Národní politika* 36(1908), č. 343 z 13. 12. 1908, str. 5

víte. Kdo jste ženatý, máte ho se ženou, kdo jste svobodný, máte ho s dívkou.“

Profesor Pánek byl též revisorem banky Slavie. Když se jednalo o to, aby sečetl dlouhou řadu čísel, naříkával s humorem: „Jo, pánové, co si to představujete? Snad si nemyslíte, že bych mohl tu hromadu čísel sečíst? Vždyť já jsem jenom profesor vysoké matematiky na vysoké škole.“ ([1], str. 89)

Augustin Pánek byl moudrý a laskavý učitel:

Oblíben byl též zemřelý profesor Pánek, který nám přednášel o počtu pravděpodobnosti. Často říkával: „Pánové, někteří z Vás stanou se profesory matematiky na středních školách. Když zkouším kandidáty z počtu pravděpodobnosti, nedovedou mi někteří — ba mnozí z nich — odpovědět ani na to, jaký je rozdíl mezi jednoduchou a složitou pravděpodobností. Přes to stávají se z nich leckdy na střední škole úplní tyrani. Proto Vás žádám, abyste měli s žáky na středních školách milosrdenství, jako já je mám s Vámi a abyste se chovali k nim tak, abych se za Vás nemusil stydět.“ ([1], str. 88–89)

LITERATURA

- [1] Choděra V., *Hrst vzpomínek*, in *Třicet let pojistné techniky*, ed. J. Janko, Praha, 1935, pp. 87–92.
- [2] Quadrat O., *Kritické poznámky k vývoji učení technické chemie na VŠCHT a vzpomínky na studium chemie z let 1904–1908*, in *Sborník vysoké školy chemicko-technologické v Praze*, Praha, 1966, pp. 113–124.
- [3] Petr K., *Augustin Pánek*, *Almanach ČAVU* 20 (1910), 158–161.
- [4] Petr K., *Augustin Pánek*, *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* 41 (1912), 1–8.